

Міністерство освіти і науки України

Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

ОБРАЗНЕ СЛОВО

ЛУГАНЩИНИ

*Матеріали XIII Всеукраїнської
науково-практичної конференції
імені Віктора Ужченка
(10 – 11 квітня 2014 року, м. Луганськ)*

*200-річчю
від дня народження Тараса Шевченка
присвячується...*

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2014

УДК [811.161.2 + 37.016: 811.161.2] (063)
ББК 81.2Укр. я 43 + 74.268.11 + 81.2Укр – 9
О-23

Рецензенти:

Бровко О. О. – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії літератури та компаративістики ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”.

Міняйло Р. В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та літератури Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Образне слово Луганщини : матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. імені Віктора Ужченка (10 – 11 квітня 2014 р., м. Луганськ) / за заг. ред. проф. О. М. Горошкіної ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Вип. 13. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2014. – 357 с.

До збірника ввійшли матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції імені Віктора Ужченка „Образне слово Луганщини”. Аналіз мовних засобів здійснюється в семантичному й культурологічному аспектах та з погляду їх вивчення в освітніх закладах I – IV ступенів акредитації.

Для науковців, учителів, студентів, учнів МАН, учнів шкіл усіх типів, абітурієнтів, широкого кола читачів.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції.

УДК [811.161.2 + 37.016: 811.161.2] (063)
ББК 81.2Укр. я 43 + 74.268.11 + 81.2Укр – 9

Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 8 від 28 березня 2014 року)

© Колектив авторів, 2014

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2014

ЗМІСТ

1	ЗАМІСТЬ ВСТУПУ	
	Павлюк Михайло ПАМ'ЯТЬ ПРО ШЕВЧЕНКА	16
2	Алпаєва Альона НИЗЬКИЙ УКЛІН ТОБІ, ТАРАСЕ, ДО ЗЕМЛІ...	17
3	Амірханова Таїсія ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОЕЗІЇ В.ГОЛОБОРОДЬКА „ЧОРНА СТОРІНКА”	18
4	Ангіпов Олег СЕРГІЙ ЖАДАН: ПАТРІОТИЗМ ЯК СПОСІБ СИМУЛЯЦІЇ	21
5	Бабенко Ілона СЕМАНТИЧНІ РІЗНОВИДИ МЕТАФОР НА ПОЗНАЧЕННЯ ДУШЕВНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ЛЮДИНИ В РОМАНІ ЛЮКО ДАШВАР „МАТИ ВСЕ”	24
6	Барилова Галина ТРАДИЦІЙНА НАРОДНА ГРА З М'ЯЧЕМ	26
7	Безкоровайна Анна МОВНІ ОБРАЗИ У ТВОРАХ ПЕТРА БІЛИВОДИ	28
8	Бетко Оксана РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИХ КОНЦЕПТІВ В ОБРЯДОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ	30
9	Белан Аліна РИТОРИЧНІ ІГРИ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	32
10	Бодрова Тетяна ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗООФРАЗЕМ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ	34
11	Бондар Наталія ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА	35
12	Босенко Марина БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ	37

87	Мельник Тамара, Рослякова Ніна СТЕРЕОТИПИ МОВЛЕННЯ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ	211
88	Мелєжик Юлія МОВНА ПОСТАТЬ БОГДАНА СИЛЬВЕСТРОВИЧА СТУПКИ	213
89	Митченкова Олена ПЕРЕКЛАД ЯК ЗАСІБ ЗАСВОСННЯ УЧНЯМИ ВИРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ	215
90	Мишанська Ольга „САМОТНЕ СЕРЦЕ” ГАННИ ЧУБАЧ	217
91	Мілєва Ірина ЗВІДКИ З’ЯВЛЯЮТЬСЯ ДІТИ НА ЛУГАНЩИНІ?	219
92	Молотков Олександр МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОБРАЗНОСТІ В ПОЕЗІЇ М. РУДЕНКА „СЛОВО”	221
93	Моранькова Оксана СЕМАНТИЧЕСКОЕ ОБОГАЩЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ПОД ВОЗДЕЙСТВИЕМ СИНТАГМАТИЧЕСКОГО ПОЛЯ В ГАЗЕТНОЙ РЕЧИ	223
94	Мугінова Вікторія ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІРША В. ГОЛОБОРОДЬКА „МИ ЙДЕМО”	226
95	Муха Софія УКРАЇНІ І РІДНОМУ СЛОВУ МОЛЮСЬ...	227
96	Нагорна Анастасія „А ВИ БУЛИ ПІД ЗОЛОТИМ ДОЩЕМ?” (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗІНАЇДИ ВОРОТИНЦЕВОЇ)	230
97	Негода Анна ОБРЯД ВИВІДИН У СЕЛІ БІЛОВОДСЬК БІЛОВОДСЬКОГО РАЙОНУ	232
98	Нелюбова Юлія ЖІНКА КРІЗЬ ПРИЗМУ ФРАЗЕОЛОГІЇ	234
99	Нісітіна Алла ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ КОМУНІКАТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТУ	236

100	Овсієнко Людмила КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ФЕНОМЕН ПЕДАГОГІКИ І ЛІНГВОДИДАКТИКИ	239
101	Омельчук Сергій СТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ ПРАГМОНІМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	241
102	Онуфрійчук Вікторія ОБРАЗ ЛУГАНЩИНИ У ТВОРЧОСІ ІВАНА СВІТЛИЧНОГО	243
103	Останькович Анна ЛЕКСИКА СЕЛА ТРЬОХІЗБЕНКА СЛОВ’ЯНОСЕРБЬСЬКОГО РАЙОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	245
104	Остапенко Марія, Старицька Ганна РІЗДВО У РІЗНИХ КУТОЧКАХ УКРАЇНИ (З ДОСВІДУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)	247
105	Павлик Неля ФРАЗЕОЛОГІЧНІ СПОЛУКИ З НАЦІОНАЛЬНО- СПЕЦИФІЧНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	248
106	Павлова Віра НАОЧНІСТЬ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	250
107	Панасенко Анна ФРАЗЕОЛОГІЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ КРЕМІНЩИНИ	253
108	Папазова Інєса СЕМАНТИКО-СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЯК МОВНИХ КОРЕЛЯТИВ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	255
109	Пінчук Тетяна КОНЦЕПТ „РІДНИЙ КРАЙ” У ХУДОЖНІЙ СТРУКТУРІ ТВОРІВ ІВАНА НИЗОВОГО	256
110	Планида Людмила ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В КНИЗІ ЛЕСІ СТЕПОВИЧКИ „НІМЦІ В ГОРОДІ”	259

СЕМАНТИЧЕСКОЕ ОБОГАЩЕНИЕ ЛЕКСИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ ПОД ВОЗДЕЙСТВИЕМ СИНТАГМАТИЧЕСКОГО ПОЛЯ В ГАЗЕТНОЙ РЕЧИ

Оксана Моранькова (ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко, ассистент)

Лексическая система языка всегда была и является областью, наиболее подверженной изменениям, происходящим под влиянием общественных процессов, научно-технического прогресса и др.

В результате влияния экстралингвистических факторов наблюдается постоянный процесс образования новых слов – неологизмов.

Традиционно определяются следующие способы появления в языке неологизмов: 1) использование накопленного языком морфемного материала русского языка; 2) семантическое переосмысление уже существующих в языке слов; 3) заимствование иноязычных слов, а также элементов просторечия, территориальных диалектов, профессиональных и социальных жаргонов и т.п. (Об этом писали, например, Д.Н.Шмелев, И.Ф. Протченко, Н.М. Шанский, Н.З. Котелова и др.).

Газетный текст является мощным источником неологизмов всех типов, однако семантические неологизмы занимают в нем особое место. Их своеобразие заключается в том, что как лексемы они давно известны в языке, однако, обновив свое значение в специфическом контексте, они из прежних тематических групп перемещаются в совершенно другие, изменяя при этом стилистическую прикрепленность, лексическую сочетаемость и экспрессивную окраску.

Э.В.Кузнецова отмечает, что семантические неологизмы – это результат проявления двух факторов: «первый фактор – внелингвистический, наиболее сильный – это появление в жизни новых явлений и новых понятий. <...> Второй фактор – внутрilingвистический, который приводит к обновлению уже имеющихся названий любых явлений под влиянием требований большей точности, экономности или выразительности» [3, 162].

Функционируя в газетном тексте, т.е. в пространстве напряженного коммуникативного взаимодействия адресанта и адресата, привычные лексические единицы могут полностью менять свое значение либо присоединять к известной уже системе значений одно или несколько новых, то есть обрастать речевым смыслом. Под речевым смыслом А.В.Бондарко, например, понимает ту информацию, «которая передается говорящим и воспринимается слушающим на основе содержания, выражаемого языковыми средствами в сочетании с контекстом и речевой ситуацией, на фоне существенных в данных случаях условиях речи элементов опыта и знаний говорящего и слушающего» [1, 95].

Естественно, что появление новых значений у привычных слов возможно в достаточно приспособленном для этого контексте. Обратимся к примерам семантических неологизмов, взятых из газетного текста, сравнив их значения со значениями, данными в «Словаре русского языка» (С.И.Ожегов, 1988 – далее СО).

В бюджете Украины запланировано много «пряников» для народа и милиции [ВЛ, 08.01.14]; Европейский «пряник» выглядит послаще и поизысканнее русского «пряника»... [2000, 18.10.13] (СО. Пряник, -а, м. 'Сладкое мягкое печенье в виде лепешки или плоской фигурки'. – В газетных текстах слово «пряник» приобретает значение 'обещание'; его семантическое переосмысление полностью зависит от

контекстов, в которых это слово функционирует, особенно слов «русский» и «европейский»).

И все эти 10 лет Украине предлагается в надежде на «морковку» ЕС жить по чужому законодательству [2000, 30.08.13] (СО. Морковка, -и, ж. (разг.). ‘Отдельный корешок моркови’; СО. Морковь, -и, ж. ‘Огородное растение, овощ со съедобным сладковатым оранжевым утолщенным корнем’. – В газетном тексте это слово приобретает значение ‘что-то привлекательное, возможно, обещание’; это значение полностью зависит от контекста («морковка» ЕС = ‘обещания’ ЕС).

Имея в парламенте 168 «штыков», можно влиять на государственные процессы [МК, 24.01.14] (СО. Штык, -а, м. ‘Коллющее оружие, прикрепляемое на конец ствола винтовки, ружья’. – В тексте, а речь идет об украинском парламенте, это слово приобретает значение ‘депутат’, причем воинствующий; слово приобретает дополнительную отрицательную экспрессивность в свете происходящих в Украине политических событий начала 2014 года).

А на Грушевского «правые» пацаны воюют с пацанами из спецназа [МК, 24.01.14]. (СО. Правый¹. 2. ‘В политике: консервативный, реакционный, враждебный всякому прогрессу’; Правый². 1. ‘Справедливый, содержащий правду’. 2. ‘Невиновный, не нарушивший закона’. – В тексте эти омонимичные значения тесным образом переплетаются со значением ‘сторонник «Правого сектора»’ (Ультраправый сектор в Украине – ультраправые силы: «УНА-УНСО», «Патриот Украины», «Тризуб», Социал-Национальная Ассамблея, «Белый молот») и одновременно противопоставляются, образуя своеобразный каламбур за счет употребленного два раза в новом смысле слова «пацаны» (СО. Пацан, -а, м. (прост.) ‘Мальчишка’), читай: ‘боевики’, ‘силовики’, оба раза с криминальным подтекстовым значением ‘бандиты’).

Как видно из примеров, огромная роль в процессе семантического преобразования слов и появления в результате такого преобразования семантических неологизмов принадлежит контексту. Именно «в процессе речевого функционирования языковые значения не только реализуют свое присущее им знаковое содержание, но и как бы впитывают в себя какую-то часть не зафиксированного в них знания об обозначаемом, а именно ту его часть, которая предусмотрена коммуникативным заданием высказывания» [2, 90].

Наблюдения над особенностями использования лексических единиц в условиях их речевого (в данном случае газетного) функционирования открывают широкие возможности для изучения процессов семантической трансформации слов-номинантов в сторону расширения их семантического поля, то есть возникновения у них новых, окказиональных значений. Это важно для понимания внутриязыковых процессов, вызванных потребностями коммуникации.

Литература

1. Бондарко А.В. Грамматическое значение и смысл./А.В.Бондарко. – Л.: Наука, 1978. – 176 с. 2. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика: Учеб. пособие для вузов. / Л.М.Васильев. – М.: Высш. шк., 1990. – 176 с. 3. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка: Учеб. пособие для филол. фак. ун-тов. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. шк., 1989. – 216 с.

